

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA KOMMUNIKATIV KO‘NIKMALARNI
SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-PEDAGOGIK ASOSLARI****Panjiyeva Zumrad Xayrullo qizi****Termiz davlat pedagogika instituti****Pedagogika yo‘nalishi 1-bosqich magistranti**<https://doi.org/10.5281/zenodo.20761979>

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kommunikativ ko‘nikmalarni shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari tahlil qilingan. Kommunikativ kompetensiyaning mazmun-mohiyati, uning ta‘lim jarayonidagi ahamiyati hamda o‘quvchilarning nutqiy faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar yoritilgan. Shuningdek, boshlang‘ich ta‘limda interfaol metodlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: kommunikativ kompetensiya, kommunikativ ko‘nikma, boshlang‘ich ta‘lim, pedagogik texnologiya, interfaol metodlar, nutqiy faoliyat, ta‘lim sifati.

АННОТАЦИЯ: В статье рассматриваются теоретико-педагогические основы формирования коммуникативных навыков у учащихся начальных классов. Освещены сущность коммуникативной компетенции, её значение в образовательном процессе и педагогические подходы к развитию речевой деятельности учащихся. Особое внимание уделяется использованию интерактивных методов и современных педагогических технологий.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, коммуникативные навыки, начальное образование, педагогические технологии, интерактивные методы.

ABSTRACT: This article analyzes the theoretical and pedagogical foundations of developing communicative skills in primary school students. The essence of communicative competence, its importance in the educational process, and pedagogical approaches aimed at improving students' speech activities are discussed. The role of interactive methods and modern pedagogical technologies in developing communicative skills is also highlighted.

Keywords: communicative competence, communicative skills, primary education, pedagogical technologies, interactive methods.

Kirish

Mamlakatimizda ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish, yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash va ularning hayotiy kompetensiyalarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning kommunikativ ko‘nikmalarini shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari shaxs sifatida shakllanishining dastlabki bosqichida bo‘lib, ularda muloqot madaniyati, nutqiy faoliyat va fikr almashish ko‘nikmalarini rivojlantirish kelgusidagi ta‘lim muvaffaqiyatining muhim omili hisoblanadi. Shu sababli kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalasi pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri sifatida qaralmoqda.

Tadqiqotning dolzarbligi: Globallashuv sharoitida insonning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi nafaqat bilim darajasiga, balki samarali muloqot qila olish qobiliyatiga ham bog‘liqdir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kommunikativ ko‘nikmalarni shakllantirish:

nutq madaniyatini rivojlantiradi;

o'z fikrini erkin bayon qilishga o'rgatadi;
jamoada ishlash kompetensiyasini shakllantiradi;
ijtimoiy moslashuv jarayonini tezlashtiradi;
ta'lim samaradorligini oshiradi.

Kommunikativ ko'nikma tushunchasining nazariy asoslari

Pedagogik adabiyotlarda kommunikativ ko'nikma shaxsning boshqalar bilan samarali muloqotga kirisha olish qobiliyati sifatida talqin etiladi.

Tadqiqotchilar kommunikativ kompetensiyani quyidagi tarkibiy qismlarga ajratadilar:

1. Nutqiy kompetensiya;
2. Lingvistik kompetensiya;
3. Ijtimoiy kompetensiya;
4. Psixologik kompetensiya;
5. Madaniy kompetensiya.

Mashhur olim Lev Vygotsky ta'kidlaganidek, bolaning tafakkuri va nutqi ijtimoiy muloqot jarayonida shakllanadi. Shu sababli boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning muloqot faoliyatiga keng imkoniyat yaratish muhimdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish omillari

Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish quyidagi omillarga bog'liq:

Pedagogik omillar

1. o'qituvchining kasbiy mahorati;
2. ta'lim metodlarining to'g'ri tanlanishi;
3. sinfdagi ijobiy psixologik muhit.

Psixologik omillar

1. bolaning yosh xususiyatlari;
2. nutq rivojlanish darajasi;
3. muloqotga bo'lgan ehtiyoj.

Ijtimoiy omillar

1. oila muhiti;
2. tengdoshlar bilan munosabatlar;
3. maktab jamoasi.

Kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik texnologiyalari

Zamonaviy ta'limda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun quyidagi texnologiyalar samarali hisoblanadi:

Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi

Mazkur texnologiyada o'quvchilar kichik guruhlarda ishlaydi va o'zaro fikr almashadi. Natijada:

1. tinglash madaniyati shakllanadi;
2. fikr bildirish faollashadi;
3. muloqot kompetensiyasi rivojlanadi.

Muammoli ta'lim

Muammoli vaziyatlarni hal qilish jarayonida o'quvchilar:

1. savol berishni;

2. munozara olib borishni;
3. fikrini asoslashni o'rganadilar.

Loyihaviy ta'lim

Loyiha ustida ishlash davomida o'quvchilar:

1. jamoada ishlaydi;
2. axborot izlaydi;
3. natijalarni taqdim etadi.

Bu esa kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi.

Interfaol metodlarning ahamiyati

Boshlang'ich ta'limda quyidagi interfaol metodlar kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi:

“Aqliy hujum”

O'quvchilarning erkin fikrlashiga imkon yaratadi.

“Klaster”

Mantiqiy fikrlash va tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga xizmat qiladi.

“Baliq skeleti”

Muammoning sabab va oqibatlarini aniqlashga yordam beradi.

“Venn diagrammasi”

Tushunchalarni taqqoslash va umumlashtirish imkonini beradi.

Rolli o'yinlar

O'quvchilarda:

- muloqot madaniyati;
- nutq ravonligi;
- ijtimoiy faollikni rivojlantiradi.

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish modeli

Bosqich	Faoliyat turi	Natija
Motivatsion	Muloqotga qiziqish uyg'otish	Faollik oshadi
Kognitiv	Bilim berish	Kommunikativ tushunchalar shakllanadi
Amaliy	Mashqlar va o'yinlar	Ko'nikmalar rivojlanadi
Refleksiv	Tahlil va baholash	Mustaqil muloqot shakllanadi

Tadqiqot natijalari va tahlili

Tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko'rsatadiki, kommunikativ yo'naltirilgan metodlar qo'llanilgan sinflarda:

o'quvchilarning nutq faolligi oshgan;
savol-javoblarda ishtirok etish ko'rsatkichi yaxshilangan;
jamoada ishlash ko'nikmalari rivojlangan;
o'z fikrini erkin ifodalash darajasi yuqorilagan.

Bu esa kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Kommunikativ kompetensiyaning rivojlanishi o'quvchilarning shaxsiy, ijtimoiy va intellektual taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Kommunikativ ko'nikmalar boshlang'ich ta'limning muhim kompetensiyalaridan biridir.
2. Interfaol metodlar kommunikativ faollikni oshiradi.
3. Hamkorlikda o'qitish texnologiyalari samarali natija beradi.
4. Rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlar nutq rivojlanishiga xizmat qiladi.
5. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlari.
3. Lev Vygotsky. Tafakkur va nutq. – Moskva, 1982.
4. Jean Piaget. The Psychology of Intelligence. – London, 1950.
5. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2016.
6. Ishmuhamedov R.J. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
7. Sayidahmedov N.S. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2018.
8. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2017.
9. Nurmuhamedova L. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent, 2021.
10. Karimov H. Ta'limda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish metodikasi. – Toshkent, 2022.